

POWSTAŃCZE DZIEWCZYNY O ROLACH KOBIET W POWSTANIU WARSZAWSKIM



Scenariusz zajęć dla najstarszych grup przedszkolnych i klas 1, 2 i 3 szkół podstawowych

Nauczycielko/Nauczycielu,

otrzymujesz materiały edukacyjne przygotowane w ramach akcji BohaterON w Twojej Szkole 2025, z pomocą których przeprowadzisz lekcje z zakresu edukacji historyczno-patriotycznej na temat Powstania Warszawskiego.

Tegoroczną edycję poświęciliśmy kobietom – uczestniczkom powstania, które stanowiły około 20 proc. wszystkich powstańców i odegrały niezwykle ważną rolę w jego przebiegu.

„Powstańcze Dziewczyny – o rolach kobiet w Powstaniu Warszawskim” to propozycja 45-minutowych zajęć (z możliwością przedłużenia o warsztat plastyczny) rekomendowanych dla dzieci z najstarszych grup przedszkolnych i uczniów klas 1, 2 i 3 szkoły podstawowej.

Podstawą scenariusza jest materiał wideo przygotowany przez nauczycielkę-bibliotekarkę w sieci znaną jako BiblioPatika. Patrycja Karykowska to edukatorka, która historię Polski i nowoczesnym patriotyzmem zaraża wychowanków z popkulturowym zacięciem, wykorzystując siłę literatury, wizualną moc archiwalnych fotografii oraz multimediiów a także cosplay historyczno-literacki.

Dziękujemy, że sięgasz po nasze materiały. Życzymy powodzenia na zajęciach, a Twoje sprawozdanie będzie dla nas cenną informacją zwrotną.

Zespół BohaterON

Wskazówki dla prowadzącej/ego zajęcia:

W tym roku chcemy zwrócić szczególną uwagę uczniów na udział dziewcząt i kobiet w działaniach zbrojnych, a także w łączności, opiece medycznej, zaopatrzeniu i wspieraniu walczących. Ta lekcja jest wyrazem uznania dla ich postawy. Ale niesie też ważny przekaz dla dzieci:

- odwaga ma różne oblicza;
- czasem bohaterstwem jest cierpliwa i wytrwała praca;
- każdy ma swoje miejsce w społeczeństwie, każdy jest potrzebny;
- kobiety i mężczyźni mogą sobie wspólnie dokonywać wielkich rzeczy.

Choć punktem wyjścia jest temat powstania i trudnej sytuacji Polek i Polaków w czasie wojny, to dobrze byłoby zachować umiar w opisywaniu dramatu wojny. Dzieci i tak na co dzień często stykają się z brutalnymi treściami publikowanymi w mediach i poruszonymi w rozmowach dorosłych, a to często zbyt wiele dla ich wrażliwości. Na tym etapie rozwoju nie umieją sobie zracjonalizować informacji, które silnie poruszają emocje. Widzą wojnę na ekranach i mogą czuć silny lęk.

W rozmowach z najmłodszymi uczniami warto podsuwać do namysłu pozytywne porównania i odniesienia do współczesności, np. działania organizacji pomocowych, służb mundurowych i ratunkowych, ale też życia codziennego. Można zwracać uwagę dzieci na to, że:

- za sukcesem jednej osoby stoi wiele innych osób, które ją wspierają,
- jedni dokonują widocznych czynów (np. strażak ratujący kogoś z pożaru), a drudzy mają do odegrania ważne role polegające na żmudnych staraniach (np. dyspozytor przyjmujący zgłoszenie o wypadku, kierowca karetki, osoby dbające o czystość w szpitalu);
- zarówno kobiety jak i mężczyźni mogą należeć do bohaterów „pierwszej linii frontu”, jak i zaliczać się do cichych bohaterów stojących za powodzeniem ważnych działań.

Dla siedmio-, ośmio-, dziewięciolatków ciekawe będą także wszelkie informacje pobudzające wyobraźnię, pokazujące nietypowe rozwiązania (np. to, jak podczas powstania kobiety radziły sobie z wyzwaniem dnia codziennego).

Joanna Szulc, psycholożka, dziennikarka, autorka tekstów i książek o wychowaniu dzieci i młodzieży

Czas trwania:

45 min (wersja podstawowa),

90 min (wersji z warsztatami plastycznymi) _____

Autorka:

Patrycja Karykowska (BiblioPatika) – nauczycielka-bibliotekarka w Bibliotece Szkolnej „U Sowy Poczytajki” w Szkole Podstawowej nr 27 im. K. K. Baczyńskiego w Kielcach, laureatka Złotego BohaterONa im. Powstańców Warszawskich 2023 w kategorii „Nauczyciel”. Edukatorka, cosplayerka, animatorka życia kulturalnego społeczności szkolnej, artystyczna dusza.

Grupa docelowa:

najstarsze grupy przedszkolne, uczennice i uczniowie klas 1, 2 i 3 szkół podstawowych _____

Materiały do zajęć w wersji podstawowej:

komputer z głośnikami i dostępem do internetu, ekran lub tablica multimedialna, kolorowe długopisy lub mazaki, klej, nożyczki _____

Materiały do zajęć w wersji z warsztatami plastycznymi:

ilości materiałów należy dostosować do liczebności grupy/klasy

- drewniane koraliki o średnicy 25mm lub 30mm (głowa motanki),
- sznurek bawełniany skręcany 2,5mm w kolorze naturalnym lub białym (tułów i ręce motanki),
- mulina w kolorze żółtym, pomarańczowym, brązowym lub czarnym (włosy motanki),
- filc w kolorze khaki (torba sanitarna lub listonoszka oraz furazierka na głowę; z jednego arkusza A4 filcu powinno wyjść około 12 toreb),
- czerwona i biała tasiemka o szerokości 5mm lub biało-czerwona tasiemka o szerokości 1cm (powstańcza opaska na ramieniu)
- kolorowe ścinki filcu lub tkanin (sukienka motanki)
- czarny mazak/cienkopis (namalowanie buzi na koraliku)

Powstańcze Dziewczyny

o rolach kobiet w Powstaniu Warszawskim

Materiały dydaktyczne

- autorski materiał wideo „Powstańcze Dziewczyny – o rolach kobiet w Powstaniu Warszawskim” (5 min)
- załącznik nr 1 – archiwalne zdjęcia (do wyświetlenia)
- załącznik nr 2 – karta do łączenia postaci z przedmiotami (do wydruku)
- załącznik nr 3 – wykreślanka (do wydruku)
- załącznik nr 4 – papierowa sanitariuszka i łączniczka (do wydruku)

Cele lekcji

Dziecko:

- rozwija umiejętność słuchania ze zrozumieniem;
- rozumie, że podczas walki o wolność każdy człowiek, niezależnie od płci, ma swoje zadania do wykonania i dzięki współpracy razem możemy więcej;
- po zapoznaniu się z funkcjami, jakie pełniły kobiety w czasie Powstania Warszawskiego, pojmuję, że walka o wolność to nie tylko walka z bronią w rękę;
- wie, jak wyglądały uczestniczki Powstania Warszawskiego - potrafi wymienić charakterystyczne cechy kobiecego ubioru powstańczego i atrybuty charakterystyczne dla poszczególnych funkcji pełnionych przez Powstańczynie Warszawskie;
- rozwija umiejętność współpracy w grupie;
- rozwija umiejętności manualne podczas warsztatów plastycznych.

PRZEBIEG ZAJĘĆ

Wprowadzenie: do 10 min

Prowadząca/y zajęcia prezentuje film „Powstańcze Dziewczyny – o rolach kobiet w Powstaniu Warszawskim”, w którym opowiadam o roli kobiet w Powstaniu Warszawskim. 

Przed prezentacją filmu warto zasugerować dzieciom, aby zwracały uwagę na wygląd, atrybuty oraz zadania pełnione przez prezentowane w nagraniu dziewczęta i kobiety.

Moduł I: do 20 min

Prowadząca/y zajęcia rozpoczyna z dziećmi rozmowę kierowaną: Jakie funkcje pełniły uczestniczki Powstania Warszawskiego?

Na początek dzieci próbują wymienić funkcje, o których słyszały w filmie np. sanitariuszka, łączniczka, listonoszka, pomoc w kuchni polowej. Dla ułatwienia wyświetlamy zdjęcia archiwalne, które pojawiały się też w nagraniu (**załącznik nr 1**).

Następnie omawiamy z dziećmi:

Na czym polegały obowiązki kobiet w czasie Powstania Warszawskiego?

- dziewczęta i kobiety pełniące rolę sanitariuszek przy oddziałach powstańczych lub szpitalach polowych opatrzywały rany, uśmierzały ból, ratowały życie pacjentów;
- dziewczęta pełniące rolę łączniczek przy oddziałach, przносиły meldunki i rozkazy;
- harcerki działające w ramach Harcerskiej Poczty Polowej, przносиły listy i przesyłki; były nazywane „roznosicielkami nadziei”;
- kobiety pracowały w kuchniach polowych i pomagały przy wydawaniu posiłków, zdobywały wodę,

opiekowały się dziećmi, organizowały chwile wytchnienia np. teatr na barykadzie, grę w szachy, muzykę)

Jak mogły wyglądać uczestniczki Powstania Warszawskiego?

- niezwykle częste nakrycie głowy, jakim była wojskowa furażerka w kolorze oliwkowym z orzełkiem
- hełm z białą-czerwonym otokiem;
- często noszone przez harcerki z Harcerskiej Poczty Polowej czapki rogatywki – czwórgraniaste, z daszkiem;
- białą-czerwoną opaską, noszona na ramieniu, często opatrzona pieczęciami lub wyszywanymi nazwami oddziałów;
- biała opaska z czerwonym krzyżem oraz torba sanitarna z czerwonym krzyżem w przypadku sanitariuszki, pozwalająca na przenoszenie najpotrzebniejszych medykamentów;
- w wielu przypadkach dziewczęta do powstania wychodziły z domów ubrane jak na spacer - tak, aby nie wzbudzać podejrzeń patroli niemieckich na ulicach, jednak lekkie sukienki, sweterki czy kobiece pantofelki nie sprawdzały się w czasie długich tygodni powstania; z czasem każda dziewczyna marzyła o zdobyczym kombinezonie wojskowym lub cieplejszym okryciu na chłodne noce, stąd też popularność poniemieckich kurtek/bluz „panterek”;
- chustki pod szyją, które pełniły rolę znaku rozpoznawczego oraz miały wymiar praktyczny, jako prowizoryczna maseczka w razie pożaru czy dużego zadymienia.

Ćwiczenie do wyboru

a/ Jakie atrybuty były charakterystyczne dla poszczególnych funkcji pełnionych przez uczestniczki Powstania Warszawskiego?

Prowadząca/y rozdaje uczniom karty przedstawiające postaci i ich atrybuty (**załącznik nr 2**).

Zadaniem dzieci jest połączenie linią każdej postaci z odpowiadającymi jej atrybutami, np. sanitariuszki z torbą medyczną i bandażami.

b/ Jakie funkcje pełniły uczestniczki Powstania Warszawskiego?

Prowadząca/y rozdaje uczniom karty z wykreślaną (**załącznik nr 3**). Zadaniem dzieci jest odszukanie nazw funkcji, jakie pełniły kobiety w czasie Powstania Warszawskiego.

A	B	C	O	D	E	F	G	H	I	J	K	L	Ł	M	N	O
P	R	S	Ś	T	U	W	X	Y	Z	A	Ą	B	C	Ć	D	E
Ę	F	G	I	H	J	K	L	Ł	M	N	O	Ó	M	P	R	
S	Ś	T	E	U	W	X	Y	K	Z	Ż	Ź	A	B	I	C	D
E	F	G	H	Ł	H	I	J	U	K	L	Ł	M	N	R	O	P
Q	R	S	U	Ą	T	L	U	C	W	X	Y	Z	A	E	B	C
D	E	F	N	C	G	I	H	H	I	J	K	L	Ł	R	M	N
O	P	R	O	Z	S	S	T	A	U	K	V	W	X	K	Y	Z
A	Ą	S	A	N	I	T	A	R	I	U	S	Z	K	A	B	C
Ć	D	A	O	I	E	O	Ę	K	F	R	G	H	A	I	J	K
L	Ł	U	R	C	M	N	N	A	O	I	P	Q	F	R	S	Ś
T	U	E	H	Z	V	O	W	X	Y	E	Z	Ż	A	Ž	A	B
C	D	L	B	K	E	S	F	G	H	R	I	J	O	K	L	Ł
M	N	K	O	A	O	Z	P	R	S	K	T	U	A	W	X	Y
Z	K	A	N	B	C	K	D	E	F	A	G	H	D	I	J	K
L	Ł	S	C	N	O	A	P	R	S	T	U	W	K	X	Y	Z
A	Ą	B	I	C	Ć	D	E	Ę	F	G	H	I	T	J	K	L

Podsumowanie: do 15 min

Prowadząca/y rozdaje dzieciom papierowe postaci do pokolorowania i wycięcia (**załącznik nr 4**).

Zadaniem dzieci jest pokolorowanie i wycięcie elementów, a następnie ubranie postaci sanitariuszki i łączniczki. Na zakończenie zajęć, w ramach podsumowania lekcji, dzieci prezentują swoje prace przed grupą i opowiadają, np. dlaczego wybrały konkretne kolory lub w jaki sposób ubrały postać, pamiętając o poprawnym użyciu atrybutów.

Warsztaty plastyczne: do 45 min

Po przerwie prowadząca/y może rozpocząć warsztaty plastyczne „Makramowa Motanka Morowa Panna”.

Przed rozpoczęciem pracy wyjaśnij dzieciom, że „morowy” znaczyło kiedyś „odważny, świetny, wspaniały”. Dlatego „Morowe Panny” to po prostu określenie bohaterских, niezwykłych dziewczyn z powstania.

Materiały dla każdego dziecka:

- 1 drewniany koralik o średnicy 25–30 mm (głowa)
- 2 kawałki sznurka bawełnianego skręcanego 2,5 mm w kolorze naturalnym lub białym o długości 50 cm (tułów i ręce)
- 15-20 kawałków muliny o długości 20–25 cm w jednym kolorze do wyboru: żółtym, pomarańczowym, brązowym lub czarnym (włosy)
- 15-20 kawałków sznurka bawełnianego po 40 cm (tułów i spódnica)
- 1 kawałek filcu w kolorze khaki ok. 7×7 cm (torebka i furażerka)
- kawałek kolorowej tkaniny lub filcu ok. 10×15 cm (sukienka)
- krótkie odcinki czerwonej i białej tasiemki ok. 1 cm mm lub biało-czerwonej tasiemki (opaski na ramię)
- nożyczki (1 szt. – mogą być współdzielone)
- mocny klej (np. typu Magic) lub opcjonalnie igła z nitką
- czarny cienkopis/mazak (do narysowania buzi)

Instrukcja wykonania motanki - krok po kroku:

1. Przez dziurkę koralika przewlecz złożony na pół sznurek bawełniany o długości 50 cm. To będzie głowa i szkielet motanki.
2. Między pętelkę sznurka a górę koralika włóż 15-20 kawałków muliny (żółtej, brązowej, pomarańczowej lub czarnej) o długości 20-25 cm. Mocno pociągnij za bawełniany sznurek, aby docisnąć mulinę

do koralika – to włosy motanki. Zwiąż sznurek pod koralikiem, żeby całość się nie przesuwiała.

3. Potnij sznurek bawełniany na kawałki długości 40 cm (ok. 15-20 sztuk). Zwiąż je w połowie jednym sznurkiem – powstanie tułów i ręce. Przywiąż tę część do głowy, przeplatając sznurek wystający spod koralika.

4. Zwiąż talię krótkim kawałkiem sznurka. Wyrównaj nożyczkami sznurkową „spódnice”. Ręce dotnij do proporcji reszty ciała, a na końcach zrób duże supełki.

5. Z kolorowego materiału lub filcu wytnij sukienkę. Możesz ją skleić, zszyć albo owinać wokół tułowia.

6. Z biało-czerwonej tasiemki zrób opaskę na ramię motanki.

7. Z zielonego lub oliwkowego filcu (arkusz A4) wytnij małe kawałki. Uformuj z nich torebę z paskiem na ramię oraz furażerkę.

8. Zapleć motance warkocze i zwiąż je kawałkiem sznurka. Na koralikowej buzi narysuj oczy, nosek i usta cienkopisem lub mazakiem.

Gotowe!

ZAŁĄCZNIK 1



Sanitariuszki na ulicy Moniuszki, fot. E. Lokajski, źródło zdjęcia: Wikipedia

ZAŁĄCZNIK 1



Powstańczy szpital kompanii Koszta przy ul. Moniuszki w Śródmieściu Północnym, fot. Eugeniusz Lokajski, źródło zdjęcia: Muzeum Powstania Warszawskiego

ZAŁĄCZNIK 1



Listonoszki Harcerskiej Poczty Polowej, fot. nieznan, źródło zdjęcia: Wikipedia

ZAŁĄCZNIK 1



Żołnierze batalionu „Parasol” po wyjściu z kanału przy ul. Wareckiej, fot. Joachim Joachimczyk, źródło zdjęcia: Wikipedia

ZAŁĄCZNIK 1



Gospoda żołnierska Pomoc Żołnierzowi (prawdopodobnie) w gmachu restauracji Adria, fot. Eugeniusz Lokajski, źródło: Wikipedia

ZAŁĄCZNIK 1



Peżetki w kuchni polowej w czasie powstania warszawskiego, fot. autor nieznan, źródło: Wikipedia

ZAŁĄCZNIK 2

Połącz linią każdą postać z jej rzeczami.



ŁĄCZNICZKA



SANITARIUSZKA



ZAŁĄCZNIK 3

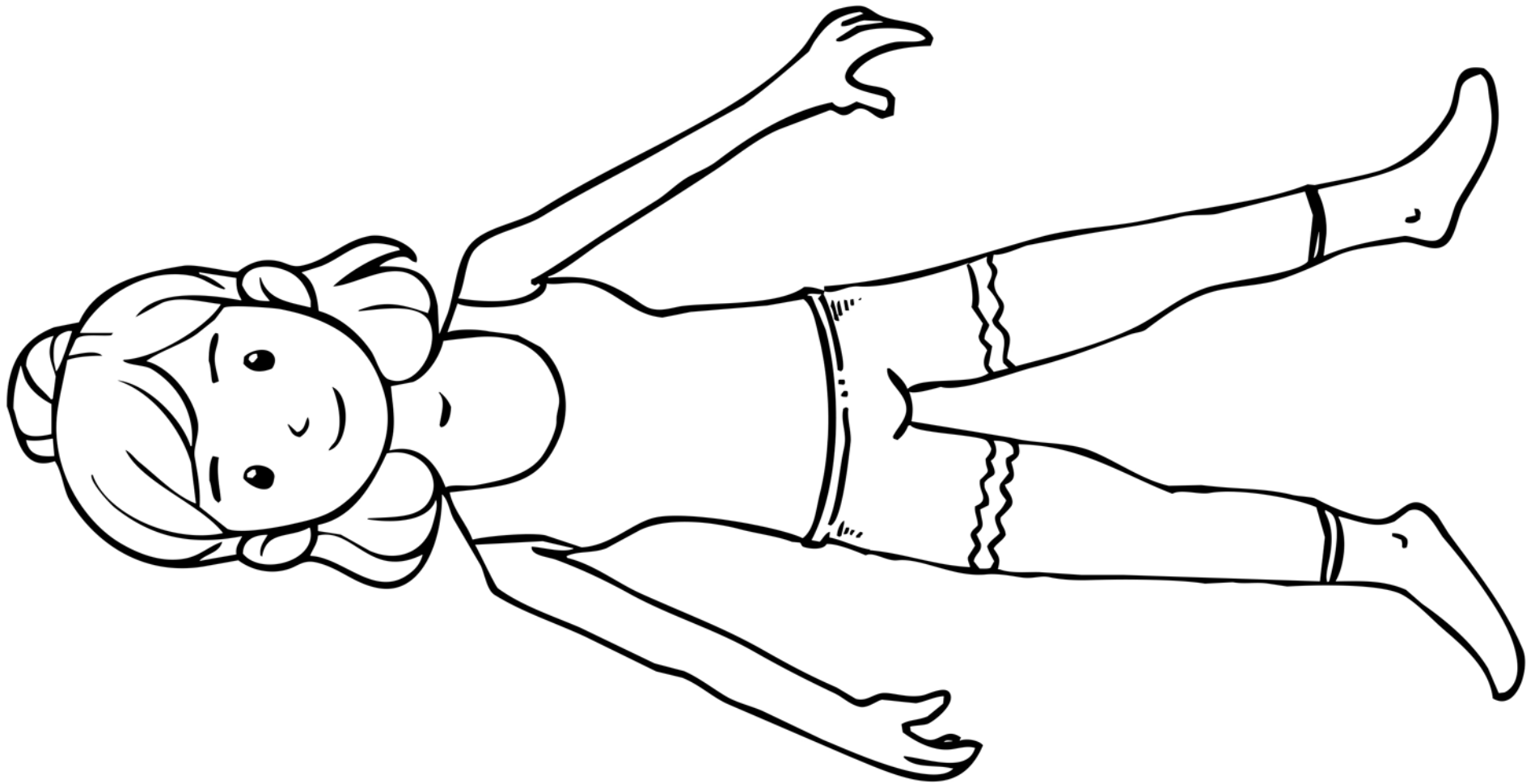
Znajdź i zakreśl słowa opisujące funkcje, pełnione przez dziewczęta i kobiety w Powstaniu Warszawskim (występują w pionie i poziomie): KUCHARKA, KURIERKA, LISTONOSZKA, ŁĄCZNICZKA, MINERKA, SANITARIUSZKA

A	B	C	O	D	E	F	G	H	I	J	K	L	Ł	M	N	O
P	R	S	Ś	T	U	W	X	Y	Z	A	Ą	B	C	Ć	D	E
Ę	F	G	I	H	I	J	K	L	Ł	M	N	O	Ó	M	P	R
S	Ś	T	E	U	W	X	Y	K	Z	Ż	Ż	A	B	I	C	D
E	F	G	H	Ł	H	I	J	U	K	L	Ł	M	N	N	O	P
Q	R	S	U	Ą	T	L	U	C	W	X	Y	Z	A	E	B	C
D	E	F	N	C	G	I	H	H	I	J	K	L	Ł	R	M	N
O	P	R	O	Z	S	S	T	A	U	K	V	W	X	K	Y	Z
A	Ą	S	A	N	I	T	A	R	I	U	S	Z	K	A	B	C
Ć	D	A	O	I	E	O	Ę	K	F	R	G	H	A	I	J	K
L	Ł	U	R	C	M	N	N	A	O	I	P	Q	F	R	S	Ś
T	U	E	H	Z	V	O	W	X	Y	E	Z	Ż	A	Ż	A	B
C	D	L	B	K	E	S	F	G	H	R	I	J	O	K	L	Ł
M	N	K	O	A	O	Z	P	R	S	K	T	U	A	W	X	Y
Z	K	A	N	B	C	K	D	E	F	A	G	H	D	I	J	K
L	Ł	S	C	N	O	A	P	R	S	T	U	W	K	X	Y	Z
A	Ą	B	I	C	Ć	D	E	Ę	F	G	H	I	T	J	K	L

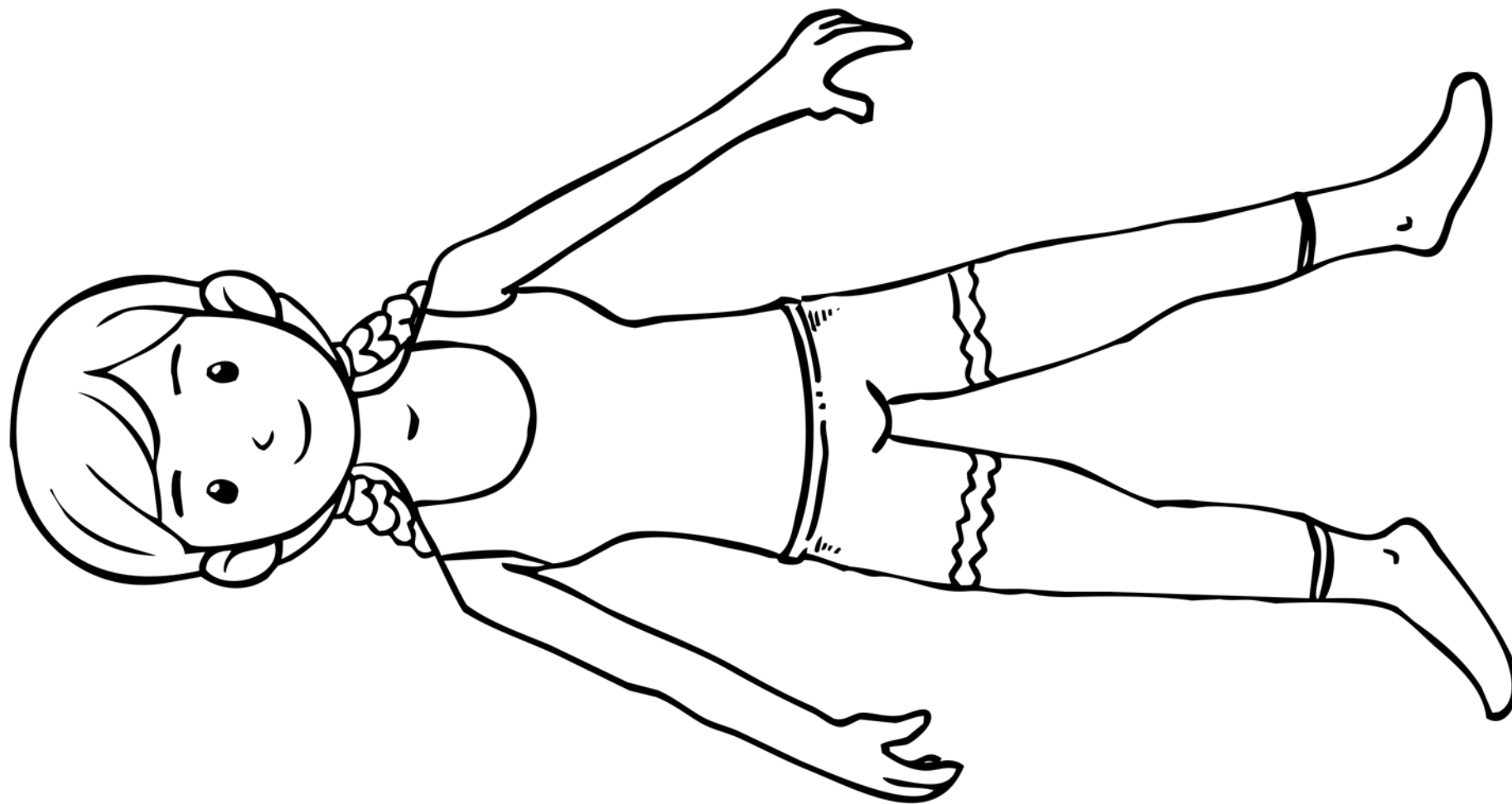
Znajdź i zakreśl słowa opisujące funkcje, pełnione przez dziewczęta i kobiety w Powstaniu Warszawskim (występują w pionie i poziomie): KUCHARKA, KURIERKA, LISTONOSZKA, ŁĄCZNICZKA, MINERKA, SANITARIUSZKA

A	B	C	O	D	E	F	G	H	I	J	K	L	Ł	M	N	O
P	R	S	Ś	T	U	W	X	Y	Z	A	Ą	B	C	Ć	D	E
Ę	F	G	I	H	I	J	K	L	Ł	M	N	O	Ó	M	P	R
S	Ś	T	E	U	W	X	Y	K	Z	Ż	Ż	A	B	I	C	D
E	F	G	H	Ł	H	I	J	U	K	L	Ł	M	N	N	O	P
Q	R	S	U	Ą	T	L	U	C	W	X	Y	Z	A	E	B	C
D	E	F	N	C	G	I	H	H	I	J	K	L	Ł	R	M	N
O	P	R	O	Z	S	S	T	A	U	K	V	W	X	K	Y	Z
A	Ą	S	A	N	I	T	A	R	I	U	S	Z	K	A	B	C
Ć	D	A	O	I	E	O	Ę	K	F	R	G	H	A	I	J	K
L	Ł	U	R	C	M	N	N	A	O	I	P	Q	F	R	S	Ś
T	U	E	H	Z	V	O	W	X	Y	E	Z	Ż	A	Ż	A	B
C	D	L	B	K	E	S	F	G	H	R	I	J	O	K	L	Ł
M	N	K	O	A	O	Z	P	R	S	K	T	U	A	W	X	Y
Z	K	A	N	B	C	K	D	E	F	A	G	H	D	I	J	K
L	Ł	S	C	N	O	A	P	R	S	T	U	W	K	X	Y	Z
A	Ą	B	I	C	Ć	D	E	Ę	F	G	H	I	T	J	K	L

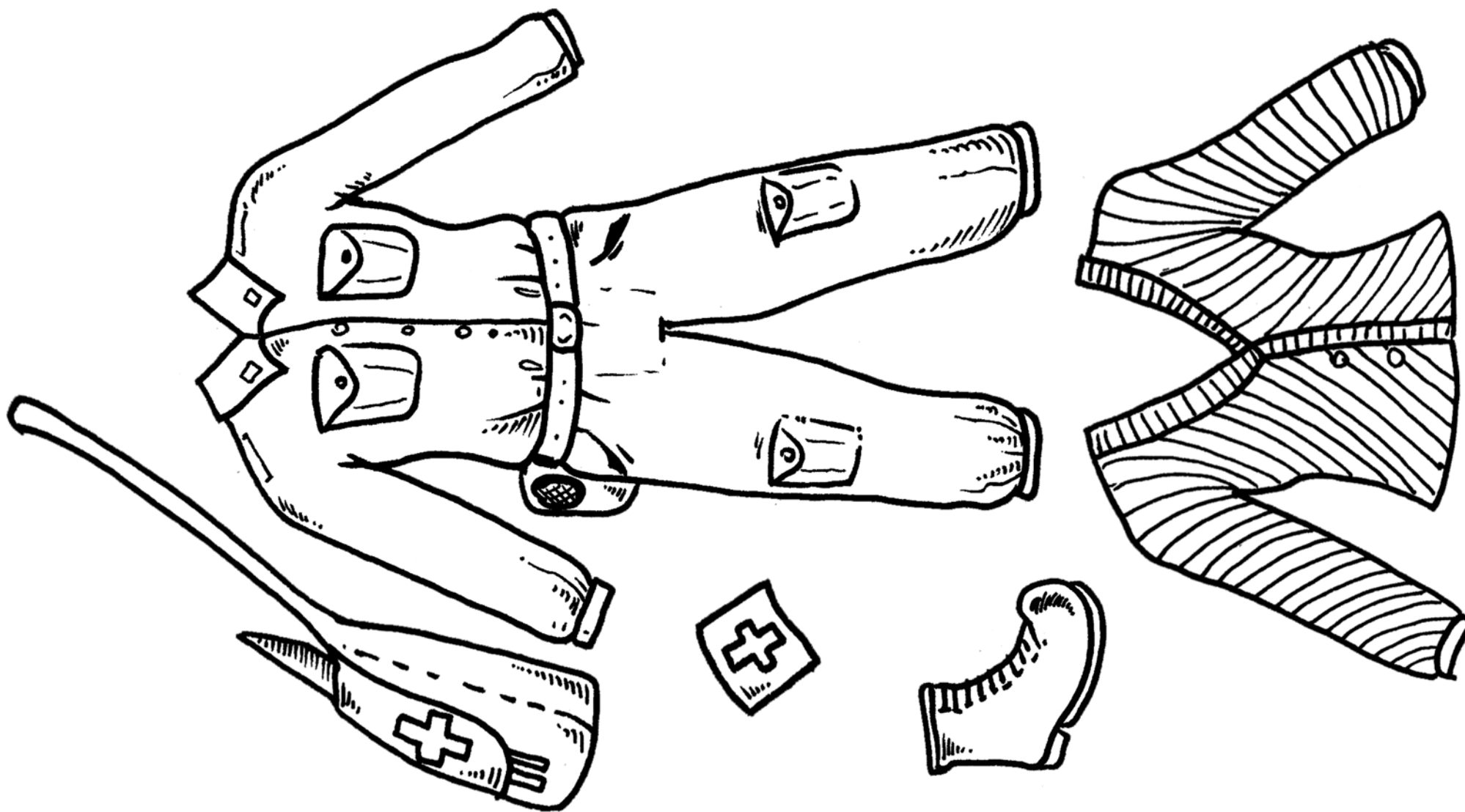
ZAŁĄCZNIK 4



ZAŁĄCZNIK 4



ZAŁĄCZNIK 4



ZAŁĄCZNIK 4

